

Aktuāli

Propaganda kā cīņa par vērtībām

15.03.2013 Ģirts Zvirbulis _

Foto - AFP/LETA

Pēdējā laikā Latvijas sabiedrība saskārusies ar dažādiem mēģinājumiem propagandas ceļā ietekmēt sabiedrisko domu. Piemēram, virzot ideju par Latgales autonomiju, šai vajadzībai izdodot Aleksandra Gapoņenko grāmatu "Latgale – citas esamības meklējumos".

Arī okupācijas fakta noliegšana – eirodeputāts Alfrēds Rubiks un viņa palīgs Ingars Burlaks uztaisījuši filmu "Latvijas okupācija – dogma vai mīts? Vēsture liecina!". Tuvojoties 16. martam, īpaši palielinās leģionāru tēmai veltīto propagandas materiālu apjoms krievu preseī, bet nupat pirmizrādi piedzīvoja Nikolaja Kabanova filma par šo tēmu. Diezgan skopi, tomēr savā 2012. gada pārskatā vairākas pret Latviju vērstas mērķtiecīgas propagandas kampaņas, kuru īstenošanā iesaistīti ārvalstu mediji un speciāliem uzdevumiem veidotas organizācijas, piemin arī Satversmes aizsardzības birojs.

Par jautājumiem, kas ir valstiska un nevalstiska propaganda, kā tā izpaužas un kā uz to reaģēt, aicināju uz sarunu ekspertus, vēsturniekus un politiķus. Diskusijā piedalījās Saeimas Nacionālās drošības komisijas priekšsēdētājs VALDIS ZATLERS, Saeimas Cilvēktiesību komisijas priekšsēdētājas biedrs BORISS CILEVIČS, vēsturnieks un grāmatas "Propaganda nacistu okupētajā Latvijā" autors KASPARS ZELLIS, vēsturnieks, Latvijas Okupācijas muzeja direktora vietnieks RITVARIS JANSONS un

Austrumeiropas politikas pētījumu centra vadītājs ANDIS KUDORS. Diskusiju vada "LA" žurnālists ĢIRTS ZVIRBULIS.

Ģ. Zvirbulis: – Pirms sākt sarunu par propagandu, vajadzētu vienoties par definīciju. Piedāvāju šādu skaidrojumu – sabiedrības informēšana vai dezinformēšana ar mērķi veidot auditorijā noteiktu attieksmi, nostiprināt vai vājināt kādas konkrētas vērtības.

Rīt Rīgā un citur Latvijā notiks 16. marta tradicionālie leģionāru piemiņas pasākumi. Tikpat tradicionāli Krievijas un citos ārvalstu medijos varēsīm dzirdēt pārmetumus, ka "Rīgas ielās maršē nacisti". Kas tas būtu – neiedziļināšanās situācijā vai apzināta propaganda?

A. Kudors: – Definīcija ir diezgan laba, bet tā varētu būt diezgan plaša.

Man pašam personīgi vārds "propaganda" saistās ar negatīvo pusi – dezinformāciju un manipulāciju ar informāciju. Tiesa – tajā jābūt arī kādam patiesības elementam, jo propaganda nestrādā, ja sastāv tikai no meliem. Otrkārt – tā uzrunā auditorijas personiskās asociācijas un emocijas.

Tieši tādēļ Otrais pasaules karš, 16. marts un 9. maijs ir ērti izmantojami propagandas mērķiem, jo vietējai sabiedrībai tie ir emocionāli piesātināti notikumi. Treškārt – propaganda no auditorijas cenšas panākt ne tikai kādus vērtējumus vai attieksmi, bet arī rīcību.

Kas attiecas uz 16. martu – nedomāju, ka šogad sagaidīsim ļoti daudz agresīvas retorikas no Krievijas.

K. Zellis: – Propaganda ne tikai rada mītus, bet pastāv arī daudz mītu par propagandu. Viens no tiem – uzskatīt propagandu par meliem. Tā var būt arī patiesības paušana, un vēsturē varam atrast daudz propagandas akciju, kas balstījušās tieši uz patiesiem faktiem un nostrādājušas. Otrs mīts – propaganda raksturīga tikai autoritārām un totalitārām valstīm. Patiesībā tā ir arī ikvienai demokrātiskai valstij nepieciešams instruments. Trešais mīts ir propagandas rezultātu pārvērtēšana. Dažādos propagandas pētīšanas posmos tās iedarbība tikusi vērtēta dažādi. Šobrīd pētnieku vidū dominē viedoklis, ka propaganda nav visspēcīgā. Tā nevar kardināli mainīt cilvēku vērtības vai uzskatus, bet gan mudināt mainīt uz to, kas cilvēkā jau ir iekšā, uz ko viņš ir tendēts. Ja mēs esam audzināti valstiskā garā, tad neviena propaganda, lai vai cik apjomīga, neiestāstīs, ka mums nevajag Latvijas valsti.

Propagandas teorijā tiek izšķirta akciju propaganda, kas ir īstermiņa mērķiem un attieksmes veidošanai. Tādu mēs, visticamāk, piedzīvosim par 16. martu, bet paies tas datums un akcija beigsies, dodot vietu kam citam.

Taču daudz būtiskāka ir socioloģiskā jeb integrācijas propaganda – tā nevis akciju veidā, bet ilgtermiņā un nemanāmāk vērsta cilvēka vērtību sistēmu izmaiņai. Ja tā nemainīs mūsu vērtības, tad mainīs mūsu bērnu vērtības. Un pret šo propagandu jābūt ļoti uzmanīgiem.

B. Cilevičs: – Nepretendēju uz akadēmisku vērtējumu, bet sev nodalu tā – ja ir ļoti daudz nepatiesas, sagrozītas vai tendenciozi pasniegtas informācijas, tad tā ir propaganda. Jo neitrālāka komunikācija, jo tā tālāka no propagandas. Pilnībā piekrītu tam, ka pašam vārdam "propaganda" ir negatīva nokrāsa. Tādēļ jau mūsdienās biežāk savu vēstījumu grupas sauc par informēšanas kampaņām, bet oponentu informēšanas kampaņas – par propagandu.

Attiecībā uz 16. martu. Ir viena puse, kas nodod informāciju, un otra puse, kas saņem informāciju. Un informācijas nodevējs – plašsaziņas līdzeklis – ir ieinteresēts nodot savu informāciju auditorijai, konkurējot ar citiem tādiem pašiem medijiem. Tādēļ viņš pielāgo informāciju tiem modeļiem un paradigmām, uz ko balstās lasītāja uztvere. Pats esmu saskāries ar to, ka Krievijas žurnālisti manis teikto pārtaisa savos formulējumos – tādos, kas pieņemti viņu vidē un saprotami viņu lasītājiem. Protams, pret 16. martu ir zināmi stereotipi un Krievijas medijiem tādēļ nav īstas izvēles. Ja viņi sāks rakstīt ko citu, tad lasītājs to nesapratīs, bet, ja tas nebūs saprotami, viņš nelasīs.

R. Jansons: – Piekrītu, ka terminam "propaganda" ir izveidojusies negatīvā aura, tāda pēcgarša, kas asociējas ar totalitāriem režīmiem.

Taču patiesībā ikviena valsts sistemātiski propagandē savu viedokli un uzskatu kopumu – par demokrātiju, par valsts uzbūvi un citām lietām. Propaganda ir sistemātiska un var būt gan pozitīva, gan negatīva atkarībā no tā, kāda ir valsts, kas to izvērš. Ar faktu sagrozīšanu un dezinformāciju vairāk nodarbojas autoritāras valstis.

Tāpat kā runātāji pirms manis, arī es uzskatu, ka šogad 16. martam nebūs pievērsta tik plaša Krievijas mediju un vietējo krievu mediju uzmanība, jo tuvojās taču pašvaldību vēlēšanas, un domāju, ka arī "SC" nav ieinteresēts zaudēt latviešu elektorātu. Taču tas netraucē darboties dažādām institūcijām, piemēram, Aleksandra Gapoņenko vadītajam Eiropas pētījumu institūtam, kas tieši pirms 16. marta grasās prezentēt filmu par Otrā pasaules kara notikumiem, kur akcents likts uz to, ka latvieši kara laikā veikuši pašdarbību, iznīcinot ebrejus. Turpinās sistemātiska kampaņa, lai Latgali atšķeltu no pārējās Latvijas. TV5 raidījumā "Bez cenzūras" uzstājas ar Krievijas Ārējās izlūkošanas dienesta goda diplomiem apbalvotais apakšpulkvēdis Igors Korotčenko, kurš apgalvo, ka 16. marta gājieni jāpielīdzina ekstrēmistu gājieniem, attaisno deportācijas, noliedz Latvijas okupāciju un pauž Krievijas ideoloģiju, ka tai ir īpaša civilizācijas nešanas misija, un tamlīdzīgi.

Tādēļ būtu vajadzīga kaut kāda valsts propaganda. Ja, piemēram, Francijā kāds stāstītu, ka nebija nacistu okupācijas, bet Francija integrējās trešā reihe sastāvā, tad šādas pārraides vairs vienkārši netiktu pieļautas.

V. Zatlērs: – Priekšvēlēšanu gaisotne pirms pašvaldību vēlēšanām tiešām varētu mazināt ap 16. martu gaidāmo spriedzi. Redzam, ka arī Rīgā vairs netiek likti nekādi ārēji administratīvi šķēršļi. Tas lieku reizi apliecina, ka cīņa pret maldinošu un melīgu propagandu vislabāk tiek uzvarēta demokrātiskas valsts un vārda brīvības apstākļos, kad varam aktīvi likt pretī citus viedokļus. Propagandas negatīvā noskaņa nāk no totalitāriem režīmiem.

Šobrīd ir informatīvās kampaņas, ko veic valsts, piemēram, par pievienošanos eirozonai. To grūti nosaukt par melīgu, maldinošu vai vienpusīgu. Bet ir arī vienpusēja informācija. Tā pati minētā Gaponenko grāmata vismaz daļēji balstās uz patiesiem faktiem, bet ļoti selektīvi atlasītiem. Tas jau balansē uz sabiedrības maldināšanas robežas.

Kā Nacionālās drošības komisijas vadītājs varu teikt, ka valsts drošības iestādes šādi literatūrai seko ļoti rūpīgi, lasa, analizē, pēta, kā attīstās un ko varētu no autoriem sagaidīt nākotnē. Ja kādā grāmatā būtu kaut viens aicinājums uz naidu vai kādā veidā uz sabiedrības ļoti tiešu šķelšanu, loģiski, ka drošības iestādes būtu reaģējušas.

Ja runājam par ārvalstu propagandu – tā notiek. Mēs kā neliela valsts lielvalstu propagandai varam pretoties tikai ar savu vārda brīvību un informācijas plūsmu, kas jāģenerē gan valstij, gan akadēmiskajām iestādēm, gan medijiem.

– Tieši par to ir mans nākamais un būtībā galvenais jautājums – ko varam likt pretim agresīvai ārvalstu propagandai?

A. Kudors: – Runājot par profilaksi un pretdarbību propagandai, būtiskas ir divas lietas. Pirmkārt – informētība. Kā saka – laikus brīdināts ir labi apbruņots. Respektīvi, ja cilvēks zina, ka ar viņu tūliņ mēģinās manipulēt un ja viņam vēl ir iespēja saņemt informāciju salīdzināt ar citu avotu, tad maz ticams, ka propaganda būs veiksmīga. Otra būtiskā lieta ir kritiskā domāšana, un tas ir izglītības jautājums. Cik lielā mērā cilvēki sagatavoti izvērtēt un pārbaudīt lietas, nevis pieņemt tās "uz urrā".

Diemžēl esam situācijā, kad kaimiņvalsts cenšas stāstīt Latvijas stāstu mūsu vietā. Un pasniedz to kā neveiksmju sēriju. Tas ir kaitīgi mūsu pašapziņai, mūsu ticībai savai valstij. Galu galā cilvēki no Latvijas brauc prom ne tikai ekonomikas, bet arī tīri emocionālu apsvērumu dēļ.

V. Zatlērs: – Pavisam nesen Nacionālā drošības padome sprieda par to, ka mums informācijas plūsmas veidošanā ir viens parāds. Mēs neizdodam grāmatas mazākumtautību valodās, ko lietot skolā. Pašlaik skolas bieži vien ņem grāmatas, kādas ienāk prātā. Tādēļ nav brīnums, ka no Latvijā dzimušiem un Latvijas skolās gājušiem cilvēkiem mēs varam dzirdēt valsts pamatu apšaubīšanu.

B. Cilevičs: – Gluži tā nav. Mācību procesā var izmantot tikai grāmatas no ministrijas apstiprināta saraksta, bet pārējās – tikai kā papildliteratūru. Taču es piekrītu, ka izvēle ir diezgan šaura. Kaspars pateica vienu ļoti svarīgu lietu – propagandas iespējas ir ierobežotas, un nevar cilvēkam iestāstīt kaut ko, ja viņš savām acīm redz, ka patiesībā tas ir citādi. Tādēļ ar izglītošanu vien nepietiek.

Pie reizes gribētu atbildēt vairāku iepriekšējo runātāju domai, ka "SC" ir izdevīgi, lai 16. marts būtu mierīgs. Šeit atspoguļojas viens tipisks stereotips, ka visa krievvalodīgo kopiena ir homogēna, labi organizēta masa, kas cieši saistīta ar Maskavu. Ka Lindermans, "Saskaņas centrs", Gaponenko – visi ir vienādi.

Taču patiesībā "SC" nav nekāda sakara ar 16. marta pretpasākumu organizēšanu – tās ir citas organizācijas, kas rīkojas patstāvīgi un neprasa mums ne padomu, ne atļauju. Arī attieksme pret 16. martu dažādās krievvalodīgo grupās ir atšķirīga.

Ja runājam par valsts propagandu, svarīgi ir definēt mērķauditoriju, jo Latvijas sabiedrība ir ļoti daudzveidīga. Ja mēs sūtīsim krievvalodīgajiem tādu pašu signālus kā latviešiem, tad diez vai saņemsim tādu pašu atbildi. Ja cilvēks jūtas aizvainots, ka viņa tiesības ir ierobežotas, tad diez vai viņam pietiks, ka pasaka – nē, tā visa ir propaganda, tu nepareizi jūties. Šādus aizvainotus cilvēkus var uzrunāt Gaponenko ar savu grāmatu. Vai mēs varam piedāvāt tai kādu alternatīvu?

R. Jansons: – Mēs varam ietekmēt sabiedrības, tajā skaitā mazākumtautību, viedokli, tikai iedziļinoties tajā, kā viņi domā. Piemēram, Okupācijas muzejā mums ir paredzēta izglītojoša programma ar mērķi skaidrot okupācijas notikumus, vienlaikus "nebliežot" virsū, ka visi, kas iebrukuši, ir okupanti. Iebraucēju skatījums uz Latvijas vēsturisko realitāti ir pilnīgi citāds. Viņiem vēsture nesākās ar 20. gadsimta 20. vai 30. gadiem, bet gan ar Padomju Savienības laiku. Mēs mēģinām no šā viedokļa skaidrot, kāda bija PSRS, kādēļ tajā bija Latvija un citus jūtīgus jautājumus. Līdzīgā veidā vajadzētu arī īpašu komunikāciju ar Latgali, ar jauniešiem. Bet tas viss ir resursu jautājums.

– Tad varbūt ir nepieciešama kāda oficiāla, no valsts budžeta finansēta iestāde, kas nodarbotos ar valstisko propagandu un vēstures skaidrošanu? Tajā skaitā – vērtētu un sniegtu argumentētu pretsparu Gaponenko grāmatām vai Rubika filmām?

A. Kudors: – Domāju, ka tādu propagandas ministriju veidot nevajadzētu. Taču jāatzīst, ka Latvijas gadījumā ar informētu un demokrātisku sabiedrību vien varētu nepietikt. Mēs neesam kā Šveice, kam apkārt ir saulaini kaimiņi ar līdzīgām vērtībām.

Mazā Latvija ir ļoti atvērta mediju ziņā, bet blakus mums ir lielā Krievija ar samērā slēgtu mediju vidi, kur mediji saņem norādījumus no Kremļa. Un šis informatīvais produkts, glīti iesaiņots un pasniegts, ir pieejams arī Latvijā.

Ja redzam, ka savā brīvajā mediju tirgū sākam zaudēt daudz lielākam un resursiem bagātākam spēlētājam, tad kaut kas ir jādara. Bet kas tieši – tas ir gadsimta jautājums.

B. Cilevičs: – Tieši par šiem jautājumiem jau vairākus gadus Saeimā spriežam Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijā, kas ir atbildīga arī par medijiem. Viens no mūsu uzdevumiem – nodrošināt dzīvotspējīgus Latvijas medijus. Kā to panākt – ir ļoti grūts jautājums, jo mums ir neliels tirgus, kas turklāt vēl sadalīts pēc valodas pazīmes. Citi TV eksperti pat brīnās, kā šādos apstākļos var pastāvēt vairākas televīzijas. Es diezgan rezervēti uztveru runas par informatīvās telpas aizsargāšanu, jo tas gluži vienkārši tehniski vairs nav iespējams. Manuprāt, tieši tuvredzīgas valodas politikas dēļ savulaik netika izveidots spēcīgs vietējais krievu telekanāls, tādēļ šie skatītāji pārorientējās uz Krievijas kanāliem. Tagad gan arī par tiem interese ir kritusies tieši Anda minēto iemeslu dēļ – tajos vairs nav tās daudzveidības, bet jāatzīst, ka izklaides un sporta ziņā tie Latvijas cittautiešus piesaista veiksmīgāk, jo ir bagātāki un var atļauties vairāk. Vienīgā vieta, kur neviena valsts nevar ar mums konkurēt, ir vietējās ziņas un reģionālie mediji.

R. Jansons: – Latvijas valstij pastiprināti jāatbalsta savi sabiedriskie mediji.

V. Zatlērs: – *Starp citu, man pašam ļoti patika projekts "Patiesā vēsture", ko pirms vairākiem gadiem centās īstenot Ēriks Stendzenieks. Tā bija interneta platforma, kur vēstures aculiecinieki no dažādiem skatpunktiem paši stāstīja par savu piedzīvoto. Tas bija efektīvāk nekā izdot grāmatas un ļāva labāk izjust, cik atšķirīgi vienus un tos pašus notikumus uztvēra dažādi cilvēki.*

Ja valsts gribētu ko darīt pozitīvās propagandas lauciņā, tad šāds projekts būtu jāatjauno.

– Bet ja Latvijā nav šādas oficiālas iestādes, kas nodarbotos ar oficiālā viedokļa formulēšanu vēstures un vērtību jautājumos, tad nevar runāt par valstisku propagandu. Un, ja nav valstiskas, tad kā gaidīt, ka kāds to darīs nevalstiski...

K. Zellis: – Ir viens būtisks klupšanas akmens, kas arī mani satrauc šajā kontekstā, un tā ir oficiālā valsts ideoloģija. Tas ir tik izplūdis termins, ka es personīgi nesaprotu, ko tas nozīmē. Valdošās koalīcijas ideoloģija?

R. Jansons: – Jaunajā Nacionālās identitātes programmā skaidri definēta tāda vērtība kā nacionāla valsts – valsts, kuras nacionāli kulturālo identitāti nosaka tās valstsnācija. Līdzīgi kā Vācijā un Francijā. Tā ir mūsu ideoloģija, kas arī jāpropagandē!

B. Cilevičs: – Es uzskatu ka pieminētā identitātes programma ir antikonstitucionāla. Satversme ļoti konsekventi balstās uz politiskās nācijas koncepciju. Nekur Satversmē neatradīsiet neko par etniskumu. Pat valsts valodas jēdziens tajā iestrādāts tikai 1998. gadā. Ēlertes kundzes piedāvātā programma drīzāk saskan ar LPSR konstitūciju.

K. Zellis: – Nacionāla valsts ir vērtība, ko katrs var izprast dažādi. Nacionālā apvienība ar to noteikti saprot kaut ko pavisam citu nekā "Vienotība" vai "Saskaņas centrs". Tas manī rada bažas, ka vara, ko dos oficiālās ideoloģijas propagandēšana, varētu tikt izmantota ne tā, kā vajadzētu. Drīzāk šīs oficiālās ideoloģijas pamatā vajadzētu likt demokrātijas un cilvēktiesību vērtības.

A. Kudors: – *Viena lieta, kas mani ļoti uzrunāja, vērojot, kā ASV propagandē savas valstiskās vērtības, ir amerikāņu lepošanās ar saviem nācijas tēviem. Pieļauju, ka šeit mēs varam sameklēt tēlus, kas būtu pieņemami gan latviešiem, gan krieviem. Piemēram, Jānis Čakste, kurelieši.*

Valstij jānostiprina šie savi identitātes elementi, kurus nevajag kautrēties labajā ziņā propagandēt.

– Manuprāt, nacionālā identitāte jau ir atsevišķas diskusijas vērts temats. Taču drošības dienesti jau tagad ir tie, kam ikdienas darbā jānovelk šaurā sarkanā līnija starp it kā viedokļa paušanu un mērķtiecīgi organizētu pretvalstisku propagandu.

V. Zatlērs: – Vispirms jāsaprot, ka drošības dienesti nekādas līnijas nevelk. Viņi stāv mūsu vārda brīvības un demokrātijas sardzē. Viņi vērtē pēc satura, vai šajos darbos neparādās konkrētas lietas – aicinājumi uz vardarbību vai valsts varas gāšanu, draudu izteikšana un tamlīdzīgi. Ja kas tāds parādītos, reakcija būtu nekavējoties. Šeit jau tika

pieminēts Latgales autonomijas stāsts, un toreiz Drošības policija reagēja ļoti ātri, un ir jau ierosināti procesi.

Cita lieta, ka ir daudz svārstīgo gadījumu, kad pierādīt ļaunprātību pret valsti ir ļoti grūti. Ja pierādījumus nevar nostiprināt kriminālprocesa ietvaros, nekāda asa vērsšanās nevar notikt. Starp citu, arī viena kratīšana kriminālprocesa ietvaros var būt ļoti audzinoša cilvēkiem, kas grib nodarboties ar maldinošu propagandu. Tas ir arī zināms profilakses darbs.

B. Cilevičs: – Es gan nevaru piekrist kratīšanai kā sodam vai profilakses līdzeklim. Nepamatota kratīšana ir cilvēktiesību pārkāpums. Bet, ja es arī drīkstu uzdot jautājumu – kādēļ šī apdraudētības sajūta tā saasinājusies divdesmit gadus pēc neatkarības atjaunošanas?

R. Jansons: – Pavisam vienkārši – tas ir tāpēc, ka kopš 2000. gada palielinās ārējais spiediens uz Latviju. It īpaši kopš Vladimira Putina nākšanas pie varas Krievijā. Un tas likumsakarīgi pastiprina apdraudējuma sajūtu.

V. Zatlers: – *Cilvēkiem svarīgi zināt, kas ir propagandas finansēšanas avoti. Pēdējā laikā drošības dienestiem arvien biežāk izdodas gūt pierādījumus, ka propagandas projekti Latvijā tiek finansēti no ārvalstīm. Un tam vairs nav nekāda sakara ar vārda brīvību! Tā jau, piedodiet, ir vārda nebrīvība...*

A. Kudors: – ...un nesankcionēta iejaukšanās valsts iekšējās lietās. Arī demokrātijai sevi ir jāaizsargā, kad citi spēlētāji no ārpuses mēģina ietekmēt mūsu viedokli.

– Viens no veidiem, kā iespējams valsts vērtības stiprināt un arī savus nācijas tēvus un varoņus celt godā, ir patriotiskais kino. Spriežot pēc "Rīgas sargu" un "Sapņu komandas 1935" panākumiem, arī sabiedrībā ir pieprasījums pēc šādām filmām. Taču intelīgences un nozares pārstāvji viebjas par valsts ieceri finansēt patriotisku filmu veidošanu pēc Aleksandra Grīna "Dvēseļu puteņa" un Laimoņa Pura "Degošā pilskalna" motīviem un lamā to par propagandu. Vai tad Latvijai tādu nevajag?

A. Kudors: – Tajā virzienā ir jāstrādā. Kinofilmas par pozitīviem stāstiem, bez pārspīlējumiem. Ja tie būs stāsti, kas palīdzēs mūsu traumētajai pašapziņai, tad tas ir tikai labi.

K. Zellis: – Ar sociālā traumatisma jautājumiem mēs nodarbojamies, un būtībā arī 16. marts un 9. maijs mūsu sabiedrībā ir sociālas traumas, kas to nepārtraukti vajā. Varam jau izvērst pozitīvisma lietas un rādīt tikai labo. Taču tādā veidā mēs vienkārši šo traumu noslēpjam dziļi skapī. Bet, ja paši netiksim ar to galā, tad to izvilks kāds cits. Ir daudz neatbildētu jautājumu arī par kolaborāciju, par nepretošanos padomju režīmam.

Nevajag veidot īpaši pozitīvu skatījumu uz pagātņi un tāpat nevajag kaisīt sev pelnus uz galvas. Jābūt patiesam un uz diskusijām balstītam izvērtējumam. Pieļauju, ka filmas par Nameju vai strēlniekiem būtu vajadzīgas, bet tās nedrīkstētu būt bināri pozicionētas – labie mūsējie pret ļaunajiem sliktajiem.

Drīzāk nepieciešama filma, kas mums liktu meklēt un reflektēt par tā laika notikumiem un šodienas attieksmi.

R. Jansons: – Es domāju, ka mums ir nepieciešams gan viens, gan otrs. Gan filmas, kas rādītu Latvijas vēsturi un ikdienu, gan zinātniski pētījumi par strīdīgiem vēstures momentiem. Taču šajos pētījumos jāpiedalās tiešām zinātniekiem, nevis no Krievijas iebraukušiem propagandistiem. Ar filmām gan jābūt ļoti uzmanīgiem un jāizvairās no pārspīlējumiem, jo tādā gadījumā varam panākt pilnīgi pretēju efektu gaidītajam.

V. Zatlērs: – Kas attiecas uz Krievijas propagandistiem, Latvijas valsts politika pēdējā laikā ir bijusi ļoti konsekventa. Tiklīdz iebrauc kāds propagandists un izvērš tendenciozu, vienpusēju informāciju, viņš tiek piefiksēts kā persona non grata, iekļauts attiecīgos sarakstos un vairs nevar iebraukt mūsu valstī.

B. Cilevičs: – Jārēķinās, ka varam sagaidīt simetrisku pretreakciju, un diez vai esam tajā ieinteresēti.

V. Zatlērs: – Mēs noteikti esam ieinteresēti stingri aizsargāt savu identitāti un vēstures izpratni!

B. Cilevičs: – Bet, atgriežoties pie patriotiskām filmām un nācijas tēvu popularizēšanas, – sevi es tur neredzu, neredzu savus bērnus.

Kā jau diskusijas laikā teicu, latviešiem adresētā patriotiskā propaganda uz cittautiešiem neiedarbojas vai iedarbojas citādi. Ja cilvēki jūtas aizvainoti un atstumti, ja bērni ikdienā redz kādu netaisnību vai to, ko viņi uztver kā netaisnību, tas veido viņiem attieksmi pret valsti. Un diez vai to varēs izmainīt ar patriotisku filmu par vēsturi.

Ģ. Zvirbulis: – Paldies par sarunu! Šķiet, mums izdevās nonākt pie vairākiem kopsaucējiem. Piemēram, ka labākās zāles pret ārēju propagandu ir informēta un izglītota sabiedrība, bet arī drošības dienesti nesauž. Esam arī secinājuši, ka vietējie cittautieši jāuzrunā citādi nekā latvieši, ko arī sācis darīt Okupācijas muzejs. Tāpat esam vienisprātis, ka mazākumtautību skolām nepieciešams vairāk mācību literatūras dzimtajā valodā, bet sabiedrībai kopumā – filmas, kas, iztiekot bez patosa pilniem pārspīlējumiem un klišejām, stiprinātu piederības sajūtu un lepnumu par valsti. Taču joprojām neatbildēts palika jautājums par to, kam un kādā veidā jāveic oficiāla ilgtermiņa valsts propaganda identitātes stiprināšanai un ko likt tās pamatā. Tā varētu būt tēma nākotnes diskusijām.